

ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΗΤΕΙΡΟΥ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Ἐν Ἑλλάδι . . . Δρ. 8

'Εν τῷ Ἐξωτερικῷ . . . Φρ. Χρ. 10

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΝ

Πᾶσα αἴτησις ἀπευθύνεται :

Διεύθυνσιν Φωνῆς τῆς Ἡπείρου

Ἄθῆναις

ΕΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ
ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

γίνονται δεκτάι ἀπὸ 15 τρέχοντος Μαρτίου ἕως 15
προσεχὺς Σ)βρίου 1896· καὶ ὀφείλουν οἱ αἰτοῦντες
νὰ ἐγγραφῶσι συνδρομηταὶ νὰ ἀποστέλλωσι συνδρομὴν
διὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα μόνον δηλ. ἐξάμηνον.
Οὐδεμία συνδρομὴ δύναται νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ ἄλλης
ἐποχῆν παρὰ ἀπὸ τὴν 15 Μαρτίου 1896.

Ἡ «Φωνὴ τῆς Ἑπείρου» εἶνε τὸ μόνον Ἑπειρωτικὸν ὄργανον τὸ ὁποῖον ἀπὸ τετραετίας συνηγορεῖ ὑπὲρ τῶν Ἑπειρωτικῶν ζητημάτων καὶ ὑπὲρ τῶν ἀπανταχοῦ διεσπαρμένων Ἑπειρωτῶν.

δεκαπενθήμερον σοβαρά ἐπα-

Τὸ ληξάν ρουσίασε γέγονότα καὶ ἐν Κρή-

τη καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἡ κα-
τάστασις ὁμῶς ἔμεινεν ἡ αὐτὴ καὶ οὐδεμία ἐδόθη
λύσις δυναμένη νὰ ικανοποιήσῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν
Κρητῶν· τοῦναντίον τὰ αἰτήματα, ἅτινα ὑπέβα-
λον οἱ Κρηῖτες βουλευταὶ κατ' ἐντολὴν τῶν ἐν
Φρὲ συνελθόντων ἐπαναστατῶν, μετὰ τόσων ἡμε-
ρῶν πάροδον ἐμμέσῳς ἐδηλώθη ὑπὸ τῆς Πύλης
ὅτι προσέκρουον εἰς τὰ κυριαρχικὰ τοῦ Σουλτά-
νου δικαιώματα. Ἐντελῶς δὲ ἐναυάγησεν ὁ ἀπο-
κλεισμός τῶν Κρητικῶν παρὰ τῶν, ὅστις ἔσχε
διάσθῃ ἐν Βιέννῃ τῇ εἰσηγήσει τοῦ Γουλουχόφ-
σκη, φθονήσαντος, ὡς λέγεται, τὰ ἐν Μακεδο-
νίᾳ ἑλληνικὰ κινήματα, διότι ἡ Ἀγγλίᾳ δὲν
ἔστερξε νὰ ἐκτελέσῃ καθήκοντα χωροφύλακος
τῆς Τουρκίας, οὔτε ἐδέχθη νὰ ἀποστείλῃ τὰ
πλοῖα αὐτῆς νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς λιμένας τῆς
Κρήτης καὶ στερήσωσι τοὺς Κρητάς ὅπλων καὶ
πολεμοφοδίων, ἐνῷ ἐν τῷ ἑσχατερικῷ τῆς Κρήτης
οἱ Ὀθωμανοὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατοῦ προ-
βαίνουν εἰς καταστροφὰς καὶ λεηλασίας καὶ
ἐπιτίθενται κατ' ἀόπλων γυναικοπαίδων. Ἐπε-
βοήθησε τὴν στάσιν ταύτην τῆς Ἀγγλίας ἡ ἐν
Ἀνωπόλει τοῦ Ἡρακλείου συμβῆσα σφαγὴ.
Χίλιοι καὶ πλέον Ὀθωμανοὶ ἐπετέθησαν αἰφνι-
δίως κατὰ τῶν ἐν τινὶ ἐκκλησίᾳ καταφυγόντων
Χριστιανῶν, ἐξ ὧν ἐφόνησαν περὶ τοὺς τρία-
κοντα καὶ ἐτραχυμάτισαν πολλοὺς· μεταξὺ τῶν
φονευθέντων καταλέγονται καὶ τρεῖς ἱερομόνα-
χοι, τοῦ ἐνός δὲ ἐξ αὐτῶν ἀφῶν ἔκοψαν τὰ ὦτα,
τὴν ρίνα κτλ. τὸν ἔθνηκαν κατόπιν ἐπὶ τῆς πυ-
ρᾶς καὶ ἐκάυσαν αὐτὸν ζῶντα. Τὸ ἀποτρόπαιον
τοῦτο ἀνδραγαθήμα τῶν ὀθωμανικῶν ὁρῶν γνω-
στὸν τηλεγραφικῶς παρήγαγεν, ὡς εἰκός, εἰς τὰ
εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια κατὰ πληξιν καὶ φρί-
κην καὶ ἔπεισε τὰς Μεγάλας Δυνάμεις ὅτι ἡ
εἰρήνευσις τῆς νήσου δὲν εἶναι δυνατὴ· συνετά-
ραξε δὲ πλείοτερον αὐτάς, διότι οἱ Χριστιανοὶ τῇ
ἐγγυήσει τῶν προξένων καὶ τῇ προτροπῇ αὐτῶν
ὑπέβηλον τὰ γνωστὰ αἰτήματα καὶ ἀνέμενον εἰς
μάτην ἐπὶ τόσας ἐβδομάδας ἀσπλοὶ τῆς Πύλης
τὴν ἀπάντησιν. Τὸ ρωσικὸν ἀνακτοβούλιον, (ὃ
Τσάρος δηλ. Νικόλαος) ὅπερ ἀπαθῶς ἐπεσχόπει
ἄχρι τοῦδε τὰ ἐν Κρήτῃ τελούμενα, ἀπηύθυνε,
κατόπιν τῶν νέων σφαγῶν, ἔντονον διαμαρτυ-
ρίαν εἰς Κων(σταντινούπολιν) καὶ ἐζήτησε τὴν ἀνάκλησιν
τοῦ Ἀβδουλλὰχ πασσᾶ ἐκ Κρήτης, ἥτις καὶ
ἐξετελέσθη παρὰ χρῆμα ὑπὸ τῆς Πύλης. Λέγε-
ται δὲ ὅτι, ἔνεκα τῶν γεγονότων τούτων, ἡ ρω-
σικὴ διπλωματία μετέβαλε στάσιν ἀπέναντι τῆς
Πύλης καὶ ζητεῖ νῦν τὴν ικανοποίησιν τῶν Κρη-
τικῶν αἰτημάτων. Ἐνισχύουσι τὴν εἰκασίαν
ταύτην ἡ αὐστηρὰ γλῶσσα, ἣν ἀπὸ τινος με-
τέρχεται κατὰ τῆς Πύλης ὁ ρωσικὸς τύπος καὶ
ἡ πρόσκλησις εἰς Πετροῦπολιν τοῦ ἐν Κων(σταντι-
νούπολιν) πρεσβευτοῦ, ὅπως δώσῃ προφορικὰς ἐξη-
γήσεις.

γρήσεις. Ἐν γένει δὲ τὸ ζήτημα ἐισήλθεν εἰς νέαν δόδον, διότι ἤρξατο συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν Δυναμέων περὶ τῆς ταχείας αὐτοῦ λύσεως, καὶ δὲν εἶναι ἴσως, ἄσχετος πρὸς τὴν λύσιν ταύτην ἢ ταυτόχρονος εἰς Παρισίους πρόσκλησις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀθήναις Γάλλων πρεσβευτῶν καὶ ἡ εἰς Βιέννην μετάβασις τοῦ ἐν Χανίοις Αὐστριακοῦ προξένου κ. Πίντερ, ὅστις ὑπερήσπισεν ἀνδρικῶς τοὺς σφαζομένους Χριστιανούς. Εἰς Ἀθήνας δὲ ἐσπευσμένως ἐπανῆλθεν ὁ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας κ. Κότςεκ, ἀφοῦ προηγουμένως ἐσχέ μακρὰν ἀκρόασιν περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων περιστραφεῖσαν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Φραγκίσκῳ Ἰωσήφ. Ἐξ ὧν τούτων τῶν κινήσεων καὶ τῶν διαπραγματεύσεων ἡ Πύλη, ἥτις κάλλιστα γινώσκει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς εὐρωπαϊκῆς διαφωνίας καὶ νὰ παρέλκη τὰ ζητήματα, ν' ἀναβάλλῃ δ' ἐπ' ἀόριστον τὴν ἱκανοποίησιν τῶν Κρητῶν, ἐθουρηθῇ πολὺ καὶ ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ ἱσαδὲν, δι' οὗ ἀποκαθίσταται ἐν Κρήτῃ τὸ πολίτευμα τῆς Χαλέπας. Συγχρόνως, ὅπως κερδίσῃ πάλιν καιρὸν καὶ ἀποτρέψῃ τὴν προσοχὴν τῶν Δυναμέων καὶ φενάκισι τοὺς Κρητάς μὲ νέας ὑποσχέσεις, ἀπέστειλε πομπωδῶς εἰς Κρήτην τὸν Ζιχνῆ πασᾶν, υἱὸν τοῦ στρατάρχου Ναμῆκ πασᾶ, καὶ τὸν Οἰκιάδην ἐφένδην. Ὁ Ζιχνῆ ἔφθασεν εἰς Κρήτην καὶ ἀμέσως ἐπεκαλέσθη τὴν ἀρωγὴν τοῦ ἐπισκόπου Χανίων καὶ τῶν βουλευτῶν πρὸς εἰρήνευσιν τῆς νήσου, προτρέψας αὐτοὺς νὰ ἀρκεσθῶσιν εἰς τὴν Χαλέπαν. Ἄλλ' ὅ,τε ἐπίσκοπος καὶ οἱ βουλευταὶ ἐδῆλωσαν ὅτι εἰρήνευσις τῆς νήσου ἄνευ τῶν γνωστῶν αἰτημάτων εἶναι ἀδύνατος. Οὕτως ἐματαιώθη καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ζιχνῆ πασᾶ. Οἱ δὲ Κρητὲς φρικιώντες ἀπέναντι τῆς συντελεσθείσης καταστροφῆς καὶ μὴ ἔχοντες πλέον οὔτε οἰκίαν οὔτε περιουσίαν ἀπεράσισαν μέχρις ἐνὸς νὰ συνεχίσωσι τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ κηρύξωσι τὴν ἑνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Πρὶν προῶσιν εἰς τὸ ἐσχατὸν τοῦτο μέτρον τοῦ ἡρώισμοῦ καὶ τῆς ἀνδρείας ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας ἡ ἐπαναστατικὴ Συνέλευσις τριμελὲς ἐπιτροπὴν νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ κομητάτου. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνωμίλησεν ἐπανειλημμένως μετὰ τῶν μελῶν τοῦ κομητάτου καὶ μετὰ τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ. Ὡς δὲ λέγεται, ὁ κ. Πρωθυπουργὸς μετεχειρίσθη πάντα τὰ δυνατὰ μέσα νὰ πείσῃ τοὺς ἀπεσταλμένους νὰ γίνωσι συνήγοροι τῆς μετριοπαθείας παρὰ τῇ ἐπαναστατικῇ συνειδήσει, ὅπως μὴ κηρυχθῇ ἡ ἑνωσις, διότι ἐλπίζει διπλωματικῶς νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα. Τοιαύτας ἐκ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως φέρει ἡ Κρητικὴ πρεσβεία πρὸς τοὺς ἐπαναστάτας προτροπὰς, ἀλλ' ἄγνωστον κατὰ πόσον ἡ ἀπεγνωσμένη καρδία τῶν ἡρώων ἐκείνων θὰ δυνήθῃ νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην καὶ νὰ ἀποσοβῇ τὸ κήρυγμα τῆς ἐνώσεως, τὸν σχηματισμὸν προσωρινῆς κυβερνήσεως καὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἐπαναστατημένης χώρας ἐν ὀνόματι πλέον τοῦ Γεωργίου Α'. Πρὸς τῇ ἐπιτροπῇ ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας μὲ γράμματα τῆς ἐπαναστατικῆς συνειδήσεως καὶ ὁ ἱερεὺς Παπαμαλέκος, ὁ ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ ζωσθεὶς τὴν σπάθην ὅπως ὑπερασπισθῇ τὴν ἀπολλυμένην πατρίδα του. Ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν συνδιελέχθη μετὰ τοῦ πρωθυπουργοῦ κ. Δηλιγιάννη, ὅστις τιμητικῶς προέπεμψε τὸν Παπαμαλέκον μέχρι τῆς ἐξωθύρας, ἀφοῦ ἤκουσεν ἐκ στόματος αὐτοῦ τὴν ἐν Κρήτῃ κατάστασιν καὶ τὴν ἀπό

φασιν τῆς ἐνώσεως. Ὁ δὲ ἑλληνικὸς λαός, ὅθεν καὶ ἂν διήρχετο ὁ Παπαμαχλέκος, ἐξέφραζεν αὐτῷ θαυμασμόν καὶ τὸν ἑχαιρέτα μετὰ σεβασμοῦ. Πρὸς ὑλὶν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος δὲν εἰνά τι ποσὺς γνωστόν. Γνωστόν μόνον εἶναι ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑπέικουσα εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ξένων Δυνάμεων ἡμποδισεν ἐφ' ὅσον ἡδύνατο τὴν ἀποστολὴν πολεμεφοδίων καὶ ἐθελοντῶν εἰς Κρήτην. Ὅτε δὲ ἐγνώσθη τὴν παρελθούσαν ἐβδόμαδα ὅτι 9 ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλλ. στρατοῦ ἐν συνευνοήσει μετ' ἄλλων ἐπιλέκτων πολιτῶν καὶ Κρητῶν, ἔφυγον εἰς Κρήτην μετὰ πολλῶν πολεμεφοδίων, ἀπέστειλε πρὸς σύλληψιν αὐτῶν πολεμικὸν πλοῖον, οὗτινος ἐπέβαιναν ὁ ταγματάρχης κ. Δημητριάδης μετὰ 70 στρατιωτῶν καὶ συνήντησε μὲν τοὺς ἀξιωματικούς εἰς Ἀντικηθύρα, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ φέρῃ αὐτοὺς εἰς Πειραιᾶ. Ἀντίκρυζον ἤδη οἱ γενναῖοι ὁπλιταὶ τὴν πυρπολουμένην Κρήτην καὶ ἐξώρ-κισαν τὸν ταγματάρχην νὰ μὴ μεταχειρισθῇ βίαν, διότι μετέβαινον ἐκεῖ εἰς τὰ ὅρη τῆς Κρήτης, ὅθεν ὑπόυτο καπνὸς πυρπολουμένων οἰκίων καὶ ἔροεν ἀσθόνως αἷμα σφαζομένων ἀδελφῶν.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ πράγματα, ἡ λύσις τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος ἐγγίζει. Αἱ δυνάμεις ἀποτροπιασθεῖσαι ἐκ τῶν ὁμοτήτων ἐπιζητοῦσι μόναι τὴν λύσιν. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐδῆλωσεν ὅτι ἅπασαι αἱ Δυνάμεις ἀπὸ κοινοῦ ζητοῦσι φιλοδικαίαν λύσιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Ἄλλως οἱ Κρήτες μὴ ικανοποιημένων τῶν ἀξιώσεων αὐτῶν θὰ ριφῶσιν εἰς ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα καὶ τοῦτο δὲν συμφέρει εἰς τὴν ἐπιδιωχομένην τήρησιν τῆς εἰρήνης.

Ἀντιθέτως τῶν κρητικῶν ἀπησχόλησαν οὐχ ἥττον τὴν τουρκ. κυβέρνησιν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας τῆς καὶ τὰ Μικροδυνακὰ κινήματα. Ἀνγγέλθη ὅτι ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς Μπρούφας συνῆψε πολλὰς μάχας πρὸς τὸν στρατὸν εἰς τὰς τάξεις τοῦ ὁποίου ἐπέφερεν ἀληθῆ καταστροφὴν καὶ μέγαν ἐπρωξένησε φόβον. Ἀλλὰ τὰ κινήματα ταῦτα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τελεσπορήσωσι ἐφ' ὅσον δὲν ἐνισχύονται ἐπαρκῶς.

ΕΚ ΚΑΛΑΡΡΥΤΩΝ

Ἡ κατάστασις.—Χρήματα καὶ χρήματα—Τὶ ξύνειν
εἰς τὸ Συράκων.—15 Ἄνδρες ἐυλοκοποῦμενοι.—
Κακόμοιροι Ἠπειρώται τί τραβοῦν!—200 ριζάμι-
δες ἐκ Συράκων διὰ τὸν φόβον τῶν 20 ἐνέδρων.—
Ἐνόσω ἤ ὁ Πατισάχ οὔτε πιθανὴ ρωμέικο.—
Ἐρίσχιον σαθρῶν.—Μελετωμένη ἐξήγησις.—
Πυροβολισμὸς εἰς τὸν σταθμὸν Πλάκας.

Ἡ ἐν Ἡπείρῳ κατάστασις ἦτον ἐλευθὴ καὶ ἀξιοδράκυντος, ἕνεκα δὲ τῶν τελευταίων γεγονότων, τῆς κλήσεως εἰς τὰ ὄπλα τῶν ρεδήφιδων ἐξαγορεύευσεν αὐτὴ ἐτι περισσότερον καὶ οἱ κάτοικοι ὑποφέρουν τὰ πάνδεινα ἕνεκα τῆς κινητοποιήσεως τῶν ρεδήφιδων ἅφ' ἐνός, οἵτινες ὅθεν διέρχονται κατὰ φυσικὸν λόγον κάμνουν διαρπαγὰς καὶ ἐξ ἄλλου ἕνεκα τῆς βικίας εἰσπράξεως τῶν φόρων πρὸς κάλυψιν τῶν ἀπαιτουμένων δαπανῶν διὰ τὴν συντήρησιν καὶ κινητοποίησιν τοῦ στρατοῦ· ὅλα τὰ χωρία τῆς ἀπέναντι ἡμῶν χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν δεσποτείαν διατρέχουσιν εἰσπρακτορες μετὰ χωροφυλάκων, οἵτινες πωλοῦσι καὶ τὸ τελευταῖον σκεῦος, ἀδιάφορον ἔαν οἱ κάτοικοι μείνωσι γυμνοὶ καὶ ἀνέστιοι· πλουσιοὶ καὶ πένητες ὀφείλουν γὰρ πληρώσουν, δι' οὐδένᾳ ὑπάρχει διάκρισις. Ὁ κόσμος δὲν κάμνει ἐξαίρεσιν ὅπως εἰς ἄλλα

Ἀλλὰ καὶ τόση στρατιωτικὴ συγκέντρωσις
ἦτο δύσκολον νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ πολὺ διὰ τὰ
ἐλλείψιν τροφίμων. Ἡ Κρήτη ἐκ τοῦ μακροῦ
πολέμου εἶγεν ἐρημωθῆ, τὰ δὲ βασιχεύοντα καὶ

ἀγωνα Σφακιά δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπαρκέσωσι, καί-
τοι οἱ Σφακιανοὶ προθύμως παρείχον τροφάς εἰς
τοὺς ἀνδράς καὶ τὰ σπαρτά των διὰ τοὺς ἱπ-
πους. Οἱ ἐθελοντοὶ τοῦ Χ. Μιχάλη ἐγόγγυζον
ζητοῦντες μισθοὺς, ὁ δὲ ἀρχηγὸς καὶ οἱ Κρήτες
μάτην ἔγραφον καὶ ἔστελλον πρεσβείας πρὸς τὴν
Ἑλλ. Κυβέρνησιν. Ὁ Καποδίστριας μετὰ ἐπα-
νελημμένους κενὰς ὑποσχέσεις, ἐδήλωσεν ἐν ὁρῇ
ὅτι, οὔτε χρήματα, οὔτε πολεμοφόδια εἶχε νὰ
δώσῃ καὶ ὅτι θὰ διέτασσε νὰ μὴ γείνῃ δεκτὴ
πλέον καμμία πρεσβεία Κρητῶν. Τοῦτο συνέ-
βαινε καθ' ὅλον τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον. Οἱ Κρή-
τες, οἵτινες ἐδέχοντο τὰς πρώτας προσβολὰς τῶν
αἰγυπτιακῶν στρατιῶν ἦσαν ἐγκαταλελειμμένοι
εἰς τὴν τύχην των. Τὰ ἐκ τῶν δανείων καὶ τῶν
βοηθημάτων τῶν φιλελλήνων καὶ ὁμογενῶν χρή-
ματα ἐβούλιαζαν ὅλα σχεδὸν εἰς τὴν Πελοπόν-
νησον, τὸ δὲ ἐλληνικὸν ναυτικὸν οὐδέποτε ἐφάνη
εἰς τὰ Κρητικὰ ὕδατα.

Ὁ Χ. Μιχάλης, καίτοι δυσφορῶν, παρέμει-
νεν εἰς τὸ Φραγκοκάστέλλον. Ἀρχηγὸς τῶν ἐν
Κρήτῃ τουρκικῶν στρατευμάτων ἦτο τότε ὁ
Μουσταφᾶ βέης, Ἡπειρώτης καὶ αὐτός, ὁ κα-
τόπιν διαβόητος Μουσταφᾶ πασᾶς ὁ Γκιριτλής,
ὅστις εἶχε συναθροίσει μέγαν στρατὸν εἰς Ἀπο-
κώρωνα. Ἐγραψεν δὲ πρὸς τὸν Χ. Μιχάλην, ὃν
ἀπεκάλεε «Χατζὴ μπαμπᾶν» ὅτι εἶχεν ἀπόφα-
σιν νὰ τὸν κτυπήσῃ καὶ ὅτι ἀφεύκτως θὰ ἐχά-
νετο διότι δὲν εἶχε στρατεύμα νάντισταθῇ καὶ
τοῦ ἐδίδοε δέκα ἡμερῶν ἄδειαν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν
Κρήτην μετὰ πᾶσαν εὐκολίαν καὶ ἐγγύησιν ἢ νὰ
καταταχθῇ μετὰ τῶν στρατιωτῶν του εἰς τὸ
τουρκικὸν στρατεύμα. Ἀλλ' ὁ Χ. Μιχάλης τοῦ
ἀπήντησεν: «Ἦλθα εἰς τὴν Κρήτην διὰ νὰ πο-
λεμήσω Τούρκους καὶ ὁ Θεὸς ὡς δώσῃ τὴν νί-
κην ὅπου θέλει.»

Ἐν συμβουλίῳ τὸ ὁποῖον οἱ διάφοροι ὀπλαρ-
χηγοὶ συνεκρότησαν μετὰ τοῦ Χ. Μιχάλη ἀπε-
φασίσθη νὰ προσβάλωσι τὸν ἐχθρὸν ἐκ διαφόρων
μερῶν εἰς τὰς θέσεις του. Ἀλλ' οἱ Ριζίται τῆς
Κυδωνίας δὲν ἔλαβον μέρος καὶ τὸ σχέδιον ἐμα-
ταιώθη. Τότε δὲ ὁ Χ. Μιχάλης προσέβλεπε τοὺς
Ρεθυμνίους Τούρκους τοὺς ἐτοιμαζομένους νὰ ἐνω-
θῶσι μετὰ τὸ λοιπὸν στρατεύμα καὶ ἐφόνευσεν καὶ
ἠμάλωτίσεν ἱκανοὺς, ἀλλὰ κατὰ τὴν συμπλο-
κὴν ἠτυμώλησε πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὁ αἰθίοψ ἀκό-
λουθός του, ὅστις βεβαίως ἐξέθηκε πρὸς τὸν
Μουσταφᾶν τὴν κατάστασιν τῶν ἐπαναστατι-
κῶν δυνάμεων.

Ὁ Μουσταφᾶς ἐγνώριζε καλῶς τὰ Σφακιά
καὶ τοὺς Σφακιανοὺς καὶ εἰδίσταζε νὰ εἰσβάλῃ
εἰς τὴν δύσβατον χώραν καὶ πρὸ τούτου ἠέ-
λησε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν οὐδετερότητα τῶν Σφα-
κιανῶν. Διὸ ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς λέγων ὅτι με-
τέβαινε νὰ τοὺς σώσῃ ἀπὸ τοὺς «ἐνοχλητικούς
ξένους» καὶ νὰ τιμωρήσῃ τὸν «ἀποστάτην Χ.
Μιχάλην» αὐτοὶ δὲ δὲν εἶχαν νὰ φοβηθῶσι τί-
ποτε, καὶ ὅτι περὶ τούτου εἶχε δώσει αὐστηρὰς
διαταγὰς.

Ὁ Μουσταφᾶς ἄγων 8,000 περίπου πεζοὺς
καὶ 400 ἱππεῖς, εἰσέβαλεν εἰς τὰ Σφακιά, χω-
ρὶς νὰ εὕρῃ καμμίαν ἀντίστασιν. Ὁ δὲ Χ. Μι-
χάλης ἔχων μόνον 660 ἀνδράς, ἠτοιμάζετο ν'
ἀντιμετωπίσῃ τοιαύτην δύναμιν καὶ δὴ μεμω-
μένος εἰς τὸ Φραγκοκάστέλλον! Διότι οἱ Κρή-
τες ἐπέμενον συμβουλευόντες αὐτὸν νὰ φήσῃ τὴν
θέσιν ἐκεῖνην καὶ νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτῶν, ἵνα
προσβάλωσι τὸν ἐχθρὸν εἰς μέρη δύσβατα ὅπου
δὲν ἠδύναντο νάναπτύξῃ τὰς πολυαριθμούς δυ-
νάμεις του, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ὀχυρώσῃ μέρος
τοῦ πεζικοῦ εἰς τὸν πύργον, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν
λοιπῶν καὶ τοῦ ἱππικοῦ νὰ ἐνωθῇ μετ' αὐτοὺς εἰς
τὰς ἀπέναντι ὑπηρείας. Ὁ Χ. Μιχάλης δὲν
ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τίποτε, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ
ἐχλεύαζεν ὡς δειλοὺς τοὺς συμβουλευόντας αὐτὸν
καὶ τοὺς ἠπέλιπε μάλιστα ὡς μεταδίδοντας τὴν
μικροφυχίαν των εἰς τοὺς στρατιώτας του.

Ὅποιος δὲ παρασκευὰς εἶχε κάμει ὁ ἀρχηγὸς
τῶν ἐθελοντῶν; Εἶχε πέντε τηλεβόλα εἰς ὑπο-
στήριξίν του· ἀλλ' ἐνῶ ὑπῆρχε μεγάλη πιθανό-
της νὰ πολιορκηθῇ, οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας τροφὴν
εἰσῆγαγεν εἰς τὸν πύργον, οὔτε καυσόξυλα, οὔτε
ἄλλας, ἀλλ' οὔτε ἐμερίμνησε νὰ θέσῃ θυρόφυλλον
εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ πύργου, οὔτε ἐπεδωρῶσε
τὰ ρήγματα αὐτοῦ. Παρέταξε δὲ τὴν δύναμιν

τοῦ ὡς ἐξῆς: Ὁ Κυριακούλης Ἀργυροκαστρί-
της ὠχυρώθη εἰς τὸν πρὸς δυσμὰς ναῖσκον με-
123, οἱ δὲ περὶ τὸν Μιχάλην Μαχαίραν ὠχυ-
ρώθησαν εἰς ἄλλον ναῖσκον πρὸς ἀνατολάς.
Ἀλλὰ τὰ ὀχυρώματα ταῦτα ἀπείχον τόσον ἀπὸ
τὸν πύργον, ὥστε δὲν ἠδύναντο νὰ βοηθήσωσιν
αὐτόν, οὔτε νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ συνδρομήν.
Ὁ ἀρχηγὸς μετὰ τὸ ἱππικὸν κατεῖχε τὸ κέντρον
ὑποστηρίζομενος ὑπὸ τοῦ πεζικοῦ.

Οἱ Κρήτες, καίτοι βλέποντες τὸ δεινὸν τῆς
θέσεως τῶν ἐθελοντῶν, τόσον εἶχον πεποιοθῇ
εἰς τὴν ἀνδρίαν τοῦ Χ. Μιχάλη ὥστε περὶ τοὺς
60 συνετάχθησαν μετ' αὐτόν, τινὲς δὲ καὶ τὰς γυ-
ναῖκας καὶ τὰ τέκνα των εἶχον παραλάβει εἰς
τὸ φρούριον πρὸς ἀσφάλειαν.

Τὴν πρωίαν τῆς 27 Μαΐου ἐφθασεν ὁ Μου-
σταφᾶς καὶ ἀφοῦ μέρος τοῦ στρατοῦ ἔστειλε ν'
ἀπασχολῇ τοὺς εἰς τὰς ὑπηρείας συναθροισθέντας
Σφακιανοὺς, ἐπέπεσε μετὰ τὸ λοιπὸν κατὰ τοῦ
Κυριακούλη. Καὶ ἦτο τόση ἡ ὁρμὴ τῶν τούρ-
κων, ὥστε μόλις ἀπαξ οἱ περὶ τὸν Κυριακούλην
ἐπρόφθασαν νὰ πυροβολήσωσιν, χωρὶς ν' ἀνακό-
ψωσι τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐπιδρά-
μοντες μετὰ τὰ ξίφη τοὺς κατέσφαξαν πάντας.
Διότι οἱ ἐθελοντοὶ οὗτοι ἀπόφασιν ἔχοντες ἢ νὰ
νικήσωσιν ἢ νὰ συναποθάνωσιν, εἶχον δεθῇ ὁ εἰς
μετὰ τοῦ ἄλλου. Ὁ Χατζὴ Μιχάλης ἔτρεξεν
εἰς βοήθειαν τοῦ Κυριακούλη, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη
νάποκούσῃ τὸ ἐχθρικὸν ἱππικὸν ὡς πενταπλά-
σιον, καὶ ὑπεχώρησεν. Οἱ δὲ ἐχθροὶ ἀναγνωρί-
σαντες αὐτὸν τὸν καταδιώξαν. Ὁ Χ. Μιχάλης
εὗρε τοιοῦτον σωρὸν πτωμάτων πρὸ τῆς θύρας,
ὥστε δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον
καὶ συνήφθη φρικτὴ συμπλοκὴ μετὰ τὰ ξίφη, καθ'
ἣν ἔπεσαν πλείστοι ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Χ. Μι-
χάλης, ὅστις ὁρμήσας εἰς τὸ μέσον τῶν πολε-
μίων ἐμάχετο ἕως οὗ ἐθραύσθη τὸ ξίφος του καὶ
ἐφόνευθη ὁ ἵππος του. Ἡ κεφαλὴ του ἐκομίσθη
πρὸς τὸν Μουσταφᾶν, ὅστις δακρύων, ὡς ἐλέ-
γετο ἔθεατο ἀπὸ τινος ὑψώματος τὴν φοβεράν
ἀνθρωποκτονίαν. Ὁργίσθη δὲ ὁ πασᾶς διότι ἐ-
φόνευσαν καὶ δὲν ὠδήγησαν πρὸς αὐτὸν ζῶντα
τὸν λεοντόθυμον συμπατριώτην του.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Μαχαίραν ἰδόντες τὸν ὄλε-
θρον τῶν ἄλλων ἐγκατέλειψαν τὸ ὀχύρωμα αὐ-
τῶν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὸ φρούριον, ἀλλὰ τὸ εὖρον
ἦδη περικυκλωμένον ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὅσοι
ἐξ αὐτῶν δὲν κατεκόπησαν ὡπισθοδρόμησαν,
ἀλλ' εὖρον καὶ τὸ ὀχύρωμα κατηλειμμένον ὑπὸ
Τούρκων. Οὕτω δὲ κυκλωθέντες πανταχόθεν ἐπο-
λέμνησαν μετὰ τὴν λύσσαν τῆς ἀπελπισίας καὶ οἱ
πλείστοι κατεσφάγησαν.

Χαλᾶστρα τις ὑπῆρχεν εἰς τὸ φρούριον καὶ οἱ
αὐτῆς ὀλίγοι τινὲς ξένοι καὶ Κρήτες δισώθησαν
εἰς τὸ Φραγκοκάστέλλον, ἐνῶ ἄλλοι ἐπάλαμον
ἀκόμη εἰς τὴν εἰσόδον ἐν ἀγρίᾳ ἀπογνώσει, με-
τὰ γιγατᾶνια, μετὰ τὰς ἀκτιρίδας, μετὰ τὰς χεῖ-
ρας, μετὰ τοὺς ὀδόντας. Τούρκος τις σηματοφόρος
ἐτόλμησε νὰ πῆξῃ τὴν σημαίαν του ἐπὶ τῆς πύ-
λης, ἀλλὰ πιστολισθεὶς ὑπὸ τινος ἐθελοντοῦ ἐκ
Μενιδίου τῆς Ἀττικῆς, κατέπεσε μετὰ τῆς ση-
μαίης του. Ἐπὶ τέλος δὲ τοιοῦτος σωρὸς νεκρῶν
ἐσηματίσθη ἐκεῖ, ὥστε ἐφθάνεν ἄνω τοῦ ὑπερ-
θύρου, ἀποτελέσας σωτήριον φραγμὸν διὰ τοὺς
ἐν τῷ φρουρίῳ.

Ἡ φοβερὰ αὕτη μάχη διήρκεσε μίαν μόλις
ᾠραν· ἐφονεύθησαν δὲ 338 Ἕλληνες καὶ 800
Τούρκοι. Ἐπειδὴ δὲ νέφος πυκνὸν καπνοῦ ἐκά-
λυπτε τοὺς μαχομένους, οἱ ἐπὶ τῶν ἀπέναντι
ὑπηρετῶν Σφακιανοὶ δὲν διεκρίναν καλῶς τὸ ἀπο-
τέλεσμα τῆς μάχης, καίτοι ἀπαίσια προαισθα-
νόμενοι. Μόνον δὲ κατὰ τὴν δειλὴν Ρεθυμνίος
τις Τούρκος ἀνήγγειλε τὰ γενόμενα πρὸς τὸν
Καυκολοσῆφην καὶ ἀθυρία μεγίστη κατέλαβε
τοὺς Σφακιανοὺς, οἵτινες πολλὰ ἠλπίζον ἀπὸ τῆς
φημισμένης ἀνδρείας τοῦ Χ. Μιχάλη. Ἐρχισαν
δὲ συσχεπτόμενοι περὶ τοῦ πῶς νὰ ἐκδικηθῶσι
διὰ τὴν γενομένην καταστροφὴν.

Οἱ δὲ Τούρκοι, ἀποκλείσαντες τοὺς ἐν τῷ φρου-
ρίῳ, ἤρχισαν τακτικὴν πολιορκίαν. Τότε ἐφάνη-
σαν καὶ ἄλλα δεινὰ τῆς ἀπρονοησίας τοῦ Χ.
Μιχάλη ἀποτελέσματα. Ἐν τῷ φρουρίῳ οὔτε
νερὸν ὑπῆρχεν, οὔτε καυσόξυλα, οὔτε τροφαί,
καὶ οἱ πολιορκούμενοι ἠναγκαζόντο νὰ σφάζωσιν
ἱππούς καὶ νὰ ξηραίνωσι τὸ κρέας των εἰς τὸν

ἥλιον διὰ νὰ τρώγωσιν· ἐκτὸς δὲ τούτου καὶ ἡ
δυσωδία τῶν πτωμάτων καθίστα ἀνυπόφορον τὴν
διαμονὴν ἐντὸς τοῦ Φραγκοκαστέλλου. Διὸ ἀπε-
πειράθησαν νὰ συνθηκολογήσωσιν, ἀλλ' ὁ Μου-
σταφᾶς ἀπήγει νὰ τοῦ παραδοθῶσι τὰ ὅπλα καὶ
οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ Κρήτες. Διὸ οἱ πολιορκούμε-
νοι ἀπεφάσισαν νὰ προτιμήσωσι τὸν θάνατον
παρὰ τοιαύτην συνθηκολόγησιν.

Ὁ ἀποκλεισμός διήρκεσεν ὁλόκληρον ἑβδομάδα
μετὰ συνεχῆ πυροβολισμόν ἐκατέρωθεν· ἔπειτα
δὲ Σφακιανὸς Διλιγδᾶς ἐξελθὼν νύκτα τινὰ γυ-
μνὸς ἐκ τοῦ φρουρίου, ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν
καὶ ἐπυροβολήθη μὲν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ
κατάρθωσε νὰ διασωθῇ κολυμβῶν καὶ μεταβὰς
οὕτω εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Σφακιανῶν ἐξέ-
θηκεν εἰς αὐτοὺς τὴν κατάστασιν τῶν πολιορκου-
μένων. Ἐκείθεν δὲ, μετὰ σύσκεψιν, μεταβὰς
εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Λουτροῦ ἐπέβη εἰς γολέταν
καὶ ἐλθὼν πρὸ τοῦ φρουρίου ἐφώνησε πρὸς τοὺς
πολιορκουμένους νὰ ἐγκαρτερήσωσι, διότι ἀπὸ
ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνεμείνοντο Κυδωνιάται καὶ
Ἀποκωρωνιώται διὰ νὰ πολιορκήσωσι τὸν Μου-
σταφᾶν. Καὶ ὁ ἥρως οὗτος ἔσωσε τοὺς ἐν Φραγ-
κοκαστῆλλῳ· διότι ὁ Μουσταφᾶς φοβηθεὶς πολ-
ιορκίαν, ἔσπευσε νάναχωρήσῃ καὶ ἀφῆκεν ἐλευ-
θέρους τοὺς πολιορκουμένους.

Ὁ Μουσταφᾶς, προμαντεύων ἐπιθέσιν ἐκ μέ-
ρους τῶν Σφακιανῶν εἰς τὰς μονοπορίας δι' ὧν
ἦτο ἠναγκασμένος νὰ διαβῇ, ἐσκέφθη ὅτι μόνον
διὰ τῆς ταχύτητος ἠδύναντο νὰ σωθῇ. Ἀλλ'
ὅσον καὶ ἂν ἔσπευσεν, εἰς τὴν θέσιν Ἀκασταρῆ
εὗρεν ἐνώπιόν τοὺς Σφακιανοὺς, οἵτινες, ἐνισχυ-
θέντες ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἣν ἠναψαν εἰς τὰ παρακεί-
μενα δάση, περιώρισαν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς στε-
νοπορείας τῶν Χαλάρων, τῶν Φουντωμάτων καὶ
τοῦ Πλακιά καὶ ἐφόνευσαν 1900· θὰ κατέστρε-
φον δ' ἐξ ὁλοκλήρου τὸν τουρκικὸν στρατὸν, ἐὰν
ὁ πονηρὸς Μουσταφᾶς δὲν διέταττε ν' ἀπορρί-
πτονται ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἀποσκευῆ
καὶ ὅπλα, ἵνα οἱ Σφακιανοὶ ριφθῶσιν εἰς τὴν
λαφυραγωγίαν, ὅπερ καὶ ἐγένετο.

Ἐκτὸς δὲ τούτου οἱ περὶ τὸν Τσουδερόν Ἀγιο-
οβασιλίται, οἱ κατέχοντες τὴν ἔξοδον τῆς κλει-
σωρείας, δὲν ἐπλέμευσαν τὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ἐγκα-
τέλιπον μόνους τοὺς Σφακιανοὺς. Ὁ Μουσταφᾶς
αὐτὸς ἐκινδύνευσεν νὰ ζωγραφθῇ, ἐσώθη δὲ ὑπὸ
τινος αἰθίοπος ὅστις τὸν ἐσήκωσε καὶ ὅστις εἰς
ἀμοιβὴν διωρίσθη κατόπιν Χαμάλπασης Χανίων.

Οὕτω ἐξεδικήθησαν οἱ Σφακιανοὶ διὰ τὴν
πανωλεθρίαν τοῦ Χ. Μιχάλη. Ἐὰν οὗτος ἦ-
κουε τὰς συμβουλὰς τῶν ἐντοπίων ὁ στρατός του
δὲν θὰ κατηγορεῖτο καὶ ὁ ὄλεθρος τοῦ Μουσταφᾶ
θὰ ἦτο πλήρης.

Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἡ μνήμη τοῦ Χ. Μιχάλη
παρέμεινεν αἰγλήσασα ἐκ δόξης καὶ ἡρωϊσμοῦ εἰς
τὴν Κρήτην. Καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκεῖνη μνημονεύεται
ἀκόμη μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ «τόν καιρὸ τοῦ Χ.
Μιχάλη». Διότι, ἐὰν ἐφάνη ἀπερίσκετος, ὁ ἡ-
ρωϊσμός ὅμως αὐτοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ του ἦτο
ἀναμφισβήτητος. Καὶ ἡ δημώδης μοῦσα ἐξυμ-
νήσῃ τὸν σπαρτιατικὸν αὐτῶν θάνατον μετὰ ἅμα
τὸ ὁποῖον τελειώνει ὡς ἐξῆς:

Μ' ἀκόμη καὶ τὸ σήμερον ἐς τὴν δεκαπτά τοῦ Μαΐ
Οὐλο τὰς κερὶ φαίνεται μετὰ τὸν Χατζὴ Μιχάλη
Καὶ πολεμοῦν ἐς τὰ σῦνεφα κι' ἀκούουν τ' ἢ μπουρ-
φωναὶς κταλογοπεταλίας ἐς τοῦ καστελλιοῦ τῇ μπάν-
[ται].
Οὐλοὶ οἱ ἀλαφρόστροτοι θωροῦν τοὺς καὶ τρομάζουν.
Μὰ 'κεῖνοι, ὅπως χωρῶσι τοὺς κτανένα δὲν πειράζουν.

Ι. Κονδυλάκης

Οἱ ἐν Σερβίᾳ συνδρομηταὶ παρακαλοῦν-
ται νὰ ἐμβάσωσιν ἀνευ ἀναβολῆς τὴν συνδρομὴν
των εἰς τὸν κ. Ι. Χαρισιάδην καὶ νὰ μὴ ἀνα-
μένωσι νὰ τοὺς ζητήσῃ αὐτὴν, ἀφοῦ τοῦτο δὲν
εἶνε καὶ πολὺ εὐκόλον. Παρακαλοῦνται θερμῶς
διότι ἐλθῇ καὶ τοῦτο τὸ ἔτος καὶ ἐλάχιστοι
ἐπρωθυμοποιήθησαν νὰ στείλωσι τὴν συνδρο-
μὴν των.

Παρακαλοῦνται πάντες οἱ καθυστεροῦν-
τες τὴν συνδρομὴν των νὰ σπεύσωσι νὰ ἀπο-
στείλωσι ταύτην.